

DÜNYA :

Son aylar zarfında siyasî ve ticarî vaziyetlerde husule gelen büyük değişiklikler bütün dünyaya müessir bir gerginlik ve asabiyet ile emniyetsizliği meydana getirmiş, ve bu hâl harp dolayısıyla deniz seyri seferinin tehlike ve riskini arttırmış, hava nakliyatının ehemmiyetli bir kısmını durdurmuş, bir çok iptidai madde ve madenlerin ihracatı yasak edilmesine veya lisanza tâbi tutulmasına sebep olmuş, muhaberat sıkı bir sansür altına alınmış, bazı ticari mukaveleler feshedilmiş, harp tehlikesi sigortası fiyatları yükselmiş, normal vaziyette ihraç edilmekte bulunan emtia stok teşkili maksadile durdurulmuş veya Hükümet tarafından millî müdafaa maksadile müsadere edilmiş bulunmaktadır. 1931-32 buhran senelerinden daha tamamilen sıhhatini bulmayan dünya beynelmilel ticareti, yeni harp yüzünden yine müessir bir tehlikeye maruz kalmıştır. 1929-1938 yıllarının dünya beynelmilel ticaret vaziyeti ve 1929 yılının umum ithalât ve ticaret yekûnu 100 olarak alınırken müteakkip senelerin seviyesi, hakkında fikir edinmek için dünya ticaret cetvelini aşağıya yazıyoruz:

(Milyon altın dolar üzerinden)

Seneler	İthalât	İhracat	Yekûn	1929 ~ 100 iken
1929	35.595	33.024	68.619	100
1934	11.981	11.333	23.314	33,98
1935	12.074	11.559	23.633	34,44
1936	13.037	12.481	25.518	37,19
1937	16.247	15.347	31.594	46,04
1938	14.232	13.356	27.588	40,20

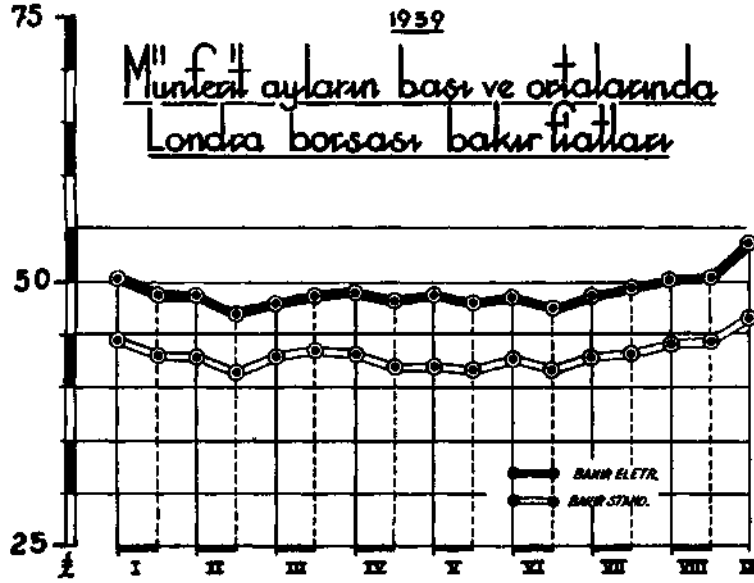
Başlıca endüstri memleketleri ve iptidâî madde müstehlikleri bulunan İngiltere, Fransa ve Almanyanın harp halinde bulunmaları Avrupanın sair bitaraf memleketlerinin haricî ticaret vaziyetlerini hissedilir bir derecede ihlâl ettiği gibi, bu yüzden de muasır ticaret-ekonomik bağlantıların müşkül vaziyete girmesine sebep olmuş, yine bu harp mezkûr bağlantıları kısmen çözmüş, kısmen de normal gidişine bir engel teşkil etmiştir. Bir çok âmillerin tesiri altında kalan beynelmilel münasebetlerin tahavvülü münferit memleketlerin istihsal, istihlâk ve haricî ticaretlerini sekteye uğratmıştır. Dünya maden ticaretinde şimdiye kadar rehberlik vazifesini gören Londra Metal Borsası muvakkaten kapanmış Brüksel demir borsası gibi ikinci derecedeki piyasalar faaliyetlerini tahdid etmek mecburiyetinde kalmışlar ve serbest ticaret yerine Hükümet kontrolü, lisans ve vesika usulleri tatbik edilmeğe başlanmıştır.

Harbe tekaddüm eden 1939 senesinin ilk sekiz ayında silâhlanma ve stoklar teşkili dolayısıyla dünya endüstri ve ticareti sunî bir kalkınma devrini geçirmiş olduğu malûmdur. Buna mecmuamızın geçen sayısında işaret etmiştik.

BAKIR :

Bazı memleketlerin faal bir şekilde silâhlanma neticesi olarak beynelmilel piyasada bilhassa bakır ve kurşun revacı çoğalmıştır. Son aylar zarfında muharib memleketler bakır mubayaalarını artırarak dahilî stok miktarını yükseltmişler. Bu mubayaalar ve Amerika B. D nin Japonya ile olan ticaret mukavelesini feshetmek isteği yalnız bir temmuz ayı zarfında Amerikanın bakır ihracatını 170 000 tona çıkarmıştır. Bakır talebinin artması karşısında Beynelmlel Bakır Karteli istihlâk hisselerini 16 ağustostan itibaren standard miktarın % 95 inden % 105 - ine çıkarmayı kararlaştırmıştır.

Bakır piyasası vaziyeti	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz
Amerika B. D. blister istihsalı	67.718	58.576	59.316	54.532
Sair memleketlerin » »	97.559	106.146	102.487	109.619
Blister yekûnu	160.277	165.022	161.803	164.151
Amerika B. D. musaffa istihsalı	58.368	68.636	61.719	57.339
Sair memleketlerin » »	107.940	101.936	111.486	100.897
Musaffa yekûn	166.308	170.472	173.205	158.236
Amerika B. D. tahmini istihlâki	42.484	45.961	53.573	59.681
Sair memleket. » »	111.194	126.335	126.860	121.806
İstihlâk yekûnu	153.678	172.296	180.433	181.487
Amerika B. D. musaffa stoku	332.513	342.419	335.012	316.543
Sair memleket. » »	190.209	178.479	178.658	173.876
Musaffa stoku	522.722	520.898	513.670	490.419

Bundan dolayı mütevellid her ay 6000 ton fazla istihsâl miktarı piyasada müşkülâtsiz talipler bulunmakta berdevamdır.

Dünya musaffa bakır stoku yalnız temmuz ayında 513.670 tondan ayın nihayetinde 490.000 tona inmiştir. Bu stok nisan ayında 522.722 ton gibi ehemiyetli bir miktarı bulmuştu. Son dört ay zarfındaki dünya bakır istihsâl ve stokları hakkında bir fikir edinmek üzere yukardaki cetvele müracaat edelim. (Ş.t.üz.)

1939 senesinin ilk 6 aylık bakır istihsalâtı 1.086.239 tonu bulmuş ve 1938 yılının aynı aylarına nazaran 91.464 ton veya % 9,19 nisbetinde bir tezayüd kaydetmektedir, istihsalin artmasına rağmen bakır Katlarında, son zamanlarda bir yükseliş şayanı dikkattir. Bakır standardın 1 ton fiyatı Londra borsasında 25.7.1939 tarihinde daha 42. 19/4 1/2 iken bir hafta sonra 44. 13/1 1/2 İngiliz lirasına çıkmış ve ağustos nihayetinde 46 5/7 1/2 - 1 bulmuştur. Bu fiyat Londra borsası kapanmasından evvel tatbik edilen fiyatın en yüksek olması rağmen 1938 senesinin en yüksek fiyatı olan 48. 6/3 - e nazaran 2 sterlin aşağıdır.

Bakır standard fiyatlarının son 4 sene zarfındaki temevvücü aşağıdaki cetveldен görülebilir (sterlin sil / pens üzerinden):

Bakır standard.	1936	1937	1938	1939
En yüksek	39 7/6	78 2/6	48 6/3	46 5/7 1/2
En aşağı	31 9/4	36 3/9	32 10/ --	40 18/9

Hükümet tarafından tesbit olunan narhlara göre 18.9.1939 tarihinde bakır stand. 46 sterlin olarak muamele görmüştür.

Londra borsası 1.9.1939 tarihinden itibaren muvakkaten tatil edildiğinden New-York piyasası son günlerde bütün dikkat nazarları üstünde toplamış bulunmaktadır New-Yor/c borsasında bakır standardın resmî fiyatı son zamanlara kadar 1b. - sine 10 sente istikrar etmiştir. Avrupada harp patlaması ile Amerika fiyatları da yükselmeye başlamış ve bakır standard eylül başından itibaren 101/2 ile 103/4 sent arasında muamele görmeğe başlamıştır. Bu fiyat eylül ortalarına doğru 1b -sine 11 senti bulmuştur.

1938 ve 1939 seneleri ilk 8 ay zarfında Londra borsasında bakır standard ve elektrolitiğin vasatı aylık fiyatları berveçhatidir :

Aylar	Standard		Elektrolit	
	1938	1939	1938	1939
2. nci Kânun	41,387	43,125	45,387	48,440
Şubat	39,597	42,188	43,563	47,375
Mart	39,772	42,938	43,582	48,120
Nisan	39,306	42,031	43,408	47,833
Mayıs	36,668	41,656	40,852	47,528
Haziran	35,235	41,986	39,405	47,528
Temmuz	39,744	42,899	45,909	48,863
Ağustos	40,591	44,685	47,148	50,409

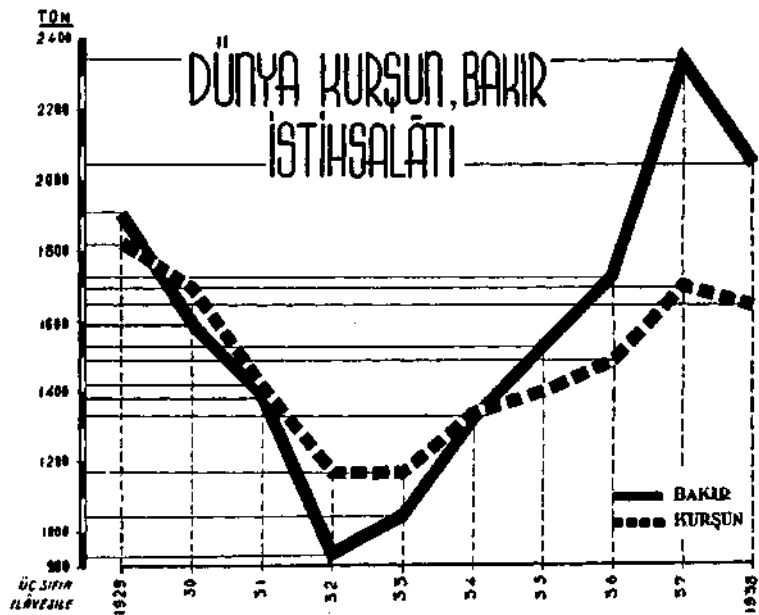
KURŞUN VE ÇİNKO :

Harp dolayısıyla büyük bir rağbet gören kurşun istihsalâtı 1939 ilk 6 ay zarfında 944.764 tonu bulmuş ve geçen senenin aynı devresine nazaran 25.508 ton veya % 2,77 nisbetinde bir tezayüd göstermiştir. Temmuz 1939 dünya kurşun istihsali 153.200 Ş. ton olarak tahmin edilmektedir.

Amerika B. D. - nin kurşun istihsali temmuzda 37.000 ve ağustosta 39.000 tonu bulmuştur. Kurşun taleplerinin artması yüzünden temmuz zarfında 42.600 tona baliğ olan kurşun satışı ağustosta 45.000 tona çıkmıştır. Neticede Amerika kurşun stoku ağustos zarfında 124.000 tondan 118.000 tona inmiştir. Binaenaleyh haziran bidayetinde 129.400 tonu bulan Amerika stoku iki ay zarfında 11.400 ton veya aşağı yukarı % 9 nisbetinde bir nakus göstermektedir.

Kurşun fiyatlarına gelince 1939 bidayetinden beri 14 ile 15 sterlin arasında tahavvül eden fiyatlar, ağustos başlarında carî senenin en yüksek seviyesine çıkarak be her tonuna 16 4/5 sterlini bulmuştur. Ağustos ortalarına doğru 15. 15/7 ye inen kurşun fiyatı 30.8.1939 tarihinde yine 16.11/3 sterline çıkmıştır. Londra borsasının kapanışına kadar olan en yüksek fiyat 16 13/9 - u tutmakta idi.

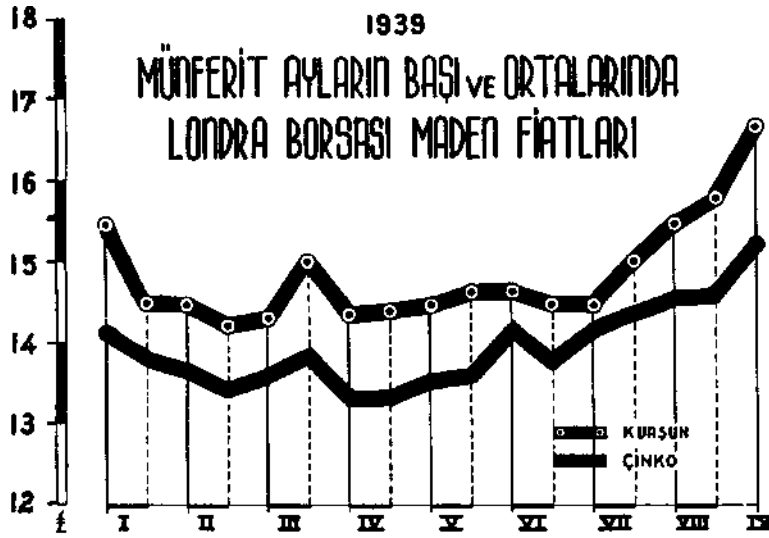
Son 4 sene zarfında azamî ve asgarî kurşun fiyatı aşağıdaki şekilde temevvüc göstermiştir. (L. ş / p. üzerinden).

Kurşun fiyatı	1936	1937	1938	1939
En yüksek	28 13/9	36 7/6	17 11/3	16 13/9
En aşağı	14 1/3	15 11/3	13 2/6	13 19/5

18.9.1939 tarihinde Londra piyasasında Hükümet tarafından kurşun fiyatı 17 sterlin olarak tesbit edilmiştir.

1939 yılının dünya çinko istihsalâtına gelince, ilk 6 ay zarfında 821.298 tonu bul-

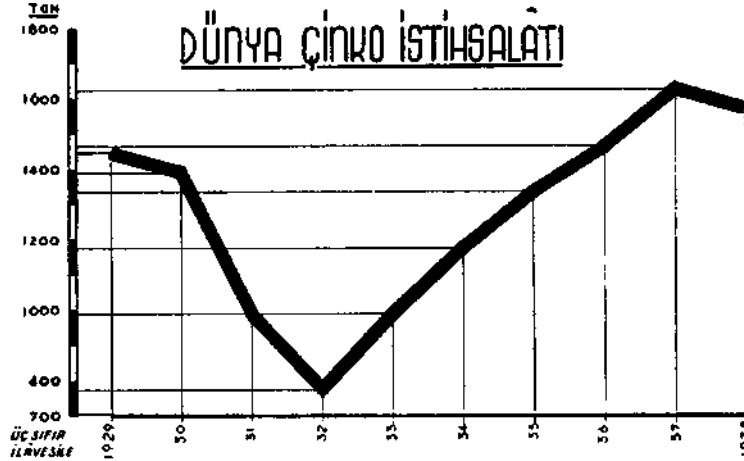
muş ve 1938 yılının aynı aylarına nazaran 29.580 ton veya % 3,74 nispetinde bir artış göstermiştir. Mart ayı istihsâli azamî bir seviyeye çıkarak istihsâl tutarı 140.897 tona balığ olmuştur. Bundan sonra nisan ayında yüz otuz yedi bin 661 ve mayısta 138.621 tona inmiştir. Son aylarda vasatı istihsâl tahminen 137.000 ton olarak hesap edilmektedir.

Çinko revacı bakır ve kurşuna nisbetle daha

hafif olmasına rağmen fiyatlar son zamanlarda bir istikrar kaydetmektedir.1939 senesi başla-

rında 13.15/- sterlin olan çinko fiyatı mayıs nihayetinde 14 3/9 - u bulmuş ve ağustos nihayetine doğru 15. 5/7 1/2 sterline yükselmiştir. Nevyork borsasında çinko fiyatı son zaman 1b - sine 4,60 sente çıkmıştır.

1936-1939 senelerinde çinko Hatlarındaki temevvücat hakkında bir fikir edinebilmek üzere bu senelerin en yüksek ve en aşağı fiyatlarını aşağı yazıyoruz :

Çinko fiyatı	1936	1937	1938	1939
En yüksek	20	37	15 17/6	15 5/8
En aşağı	13 3/9	14 15/	11 18/9	13 1/10

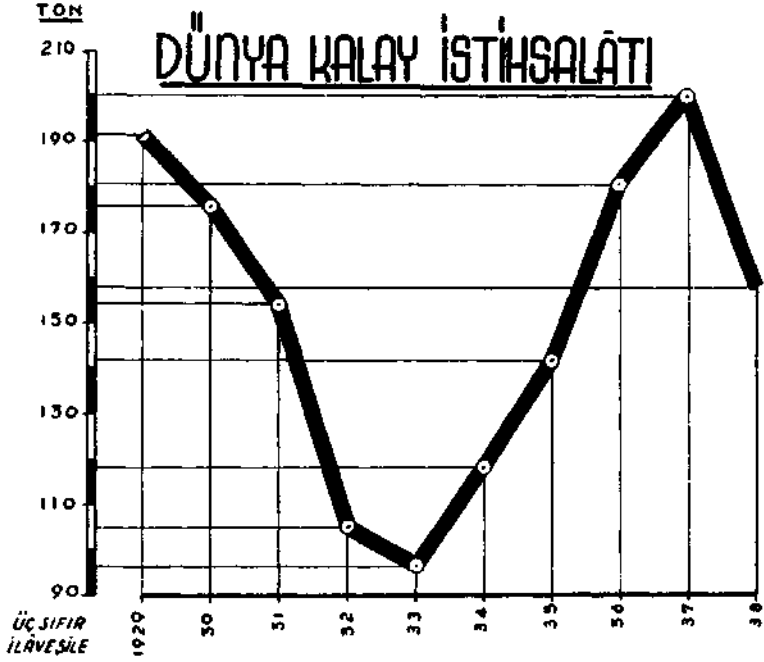
KALAY :

Şimdi dünya kalay vaziyetine gelelim: 1939 yılının ilk 6 ay zarfında Beynelmilel Kalay Kartelinin müdahalesi ile kalay istihsâli tahdid edilmiş ve ancak 41.094 tonu bulmuştur. Halbuki 1938 yılının aynı ayları istihsâli 82.607 tondu. Bir taraftan stokları azaltmak ve diğer taraftan kalay fiyatlarını Kartelin istediği seviyeye çıkarmak maksadile yapılan bu tahdid neticesinde dünya kalay istihsalâtı geçen seneye nazaran yarı yarıya inmiştir.

Fakat silâhlanma ve millî müdafaa ihtiyaçlarının yükselmesi neticesinde Kartel tarafından tesis edilmiş bulunan tampon ihtiyatı da talepleri temine kâfi gelmeyince, Beynelmilel Kalay Karteli 1939 senesinin temmuz - eylül ayları için kalay istihsâl hissesini standard tonajın % 60 dan % 80 -e çıkarmaya mecbur kalmıştır.

Bu tarikle temmuz ve ağustos ayları için tesbit olunan miktarı aşan ihracata bir muvazene yolu bulunmuştur, aynı zamanda eylül ihracatının artmasına da imkân bırakılmıştır.

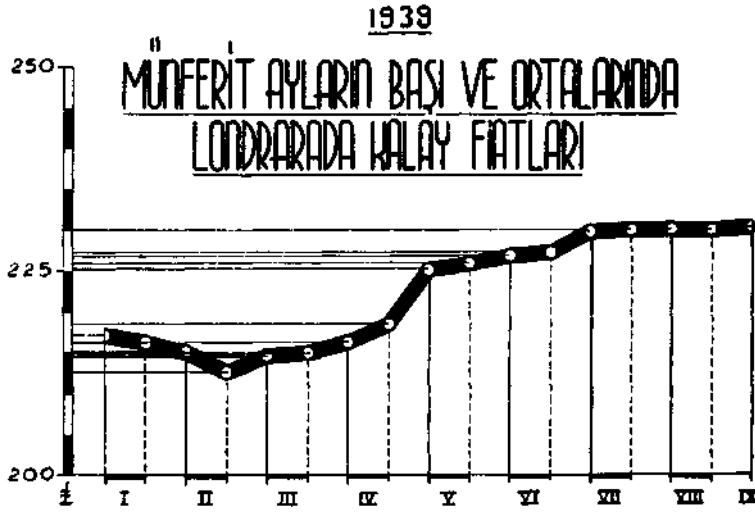
Standard miktarın % 80- i muhtelif kalay müstahsil memleketler için yılın üçüncü üç ay zarfında aşağıdaki yekûnu teşkil etmektedir.

Memleketler	Temmuz-Eylül ton.	Bir aylık
Belçika Kongosu	2.607	869
Bolivya	9.205	3.068
Hindî Çini	600	200
Malaya	15.467	5.156
Hollanda Hindistanı	7.811	2.604
Nigerya	2.178	726
Siyam	3.726	1.242
Yekûn	41.594	13.865

Binaenaleyh yeni istihsâl seviyesi 1939 yılının nisan-haziran hisselerine nazaran her ay 3.467 ton bir fazlalık kaydetmektedir.

Dünya kalay istihlâkine gelince 1933 ilk 6 ay zarfında 80.800 tonu bulan istihlâk carî senenin aynı ayları zarfında cüzi bir azalışla 74.900 tona inmiştir. İstihlâlin geçen seneye nazaran azalması*), buna mukabil sarfiyatın tahminen geçen 1938 istihlâki seviyesine çıkması yüzünden dünya kalay stoku, tampon ihtiyatı hariç olmak üzere, bu sene başında

15.221 ton iken haziran nihayetinde 10.556 tona inmiş ve temmuzda stok cüzi bir artışla 11.121 tonu bulmuştur.

Kalay fiatı 1939 yılının ilk 8 ayında sistematik tarzda bir yükseliş kaydetmektedir : sene bidayetinde 181 sterlin raddelerinde iken şubatta 214 ve nisan nihayetinde doğru 224 sterline çıkmıştır. Mayıs sonunda 226 ve 21 6.1939 tarihinde ise 229.7/6 -1 bulduktan sonra, müteakip üç ay zarfında bir

istikrar kazanarak 229,75 ile 230 sterlin seviyesini muhafaza etmiştir.

Son 4 sene zarfında Londra borsası kalay fiyatlarının en yüksek ve en aşağı durumunu berveçhiatidir :

Kalay fiatı	1936	1937	1938	1939
En yüksek	237 —	311 10/6	217 10/—	230
En aşağı	175 5 —	180 17/6	153 5 —	208 17/6

New - York borsasında son zamanlarda kalay fiatı beher lb-si (yani 453 gr) 48,45 sentten 48.75 sente yükselmiştir.

1938 ve 1939 senelerinin ilk 8 ayında Londra ve New-York piyasalarında aylık vasati kalay fiyatları berveçhiatidir :

Aylar	L o n d r a		N e w - Y o r k	
	1938	1939	1938	1939
2. nei Kânun	183,619	215,435	41,548	46,404
Şubat	183,144	213,906	41,373	45,640
Mart	183,473	215,375	41,219	46,213
Nisan	168,612	218,389	38,430	47,160
Mayıs	162,693	225,591	36,885	49,031
Haziran	177,429	227,511	40,376	48,853
Temmuz	192,542	229,833	43,428	48,548
Ağustos	192,966	229,869	43,276	48,793

*) S. 20 de kalay istihlâki 61.094 t. olacak.

ALTIN VE GÜMÜŞ

Dünya altın istihsali son senelerde muntazam bir şekilde artarak 1938 senesinde 37,1 milyon onzu bulmuştur. Başlıca altın müstahsillerinin istatistikî malûmatına bakılırsa 1939 yılının istihsali aşağı yukarı 40 milyon onzu bulacağı ümit edilmektedir.

Dünya altın istihsalinde % 32-33 nisbeti ile iştirak eden Transval madenlerinin 1939 ilk 7 aylık istihsali geçen senenin aynı aylarına nazaran 332.469 onz veya % 4,76 nisbetinde bir tezeyüt kaydetmektedir. Bu istihsalin aylara göre taksimatı ve 7 aylık yekûnlarını aşağıya yazıyoruz :

Aylar	1938	1939	Aylar	1938	1939
İkinci Kânun	988.405	1.009.986	Nakliyekûn	3.913.416	4.082.103
Şubat	929.531	979.128	Mayıs	1.019.251	1.083.843
Mart	1.012.516	1.075.807	Haziran	1.018.712	1.064.284
Nisan	982.964	1.017.182	Temmuz	1.027.123	1.080.741
Yekûn	3.913.416	4.082.103	Yekûn	6.978.502	7.310.971

Ontario altın istihsalâtındaki tezeyüt geçen seneye nazaran 136.663 onz veya % 10,23 dir, çünkü 1938 ilk 6 ayında 1 337.684 onz istihsâl eden Ontario madenleri cari senenin aynı aylarında 1.474.347 onz ihraç etmeye muvaffak olmuştur.

Burada dünyanın altın deposu sayılabilen Amerika Birleşik Devletlerine 1939 yılının iki 8 ay zarfında Avrupa merkez bankalarından 2,2 milyar dolarlık altın nakledildiğine işaret edelim.

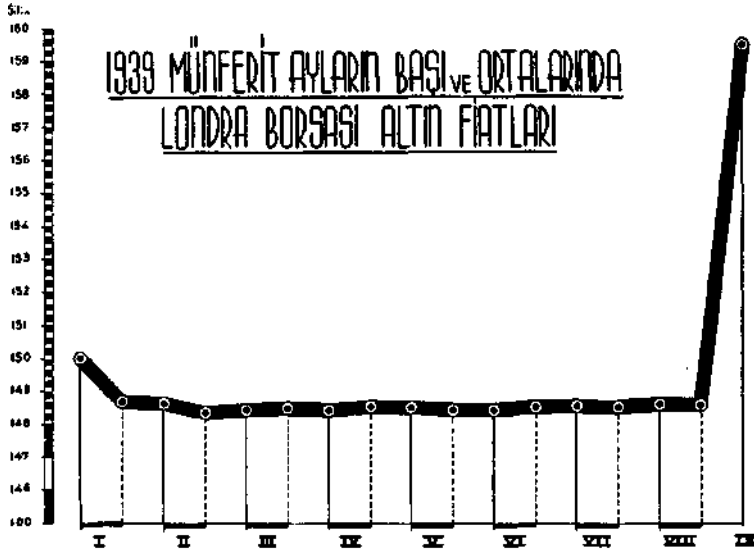
Amerika altın ihtiyatının artmasını ve Avrupa merkez bankalarının altınlarındaki tenakusu aşağıdaki cetvelde rakamlarla ifade edebiliriz (Milyon dolar üzerinden) :

Memleketler	1.1.1939	1.9.1939
Amerika B. D.	14.511	16.728
İngiltere (Merkez B.)	2.690	426
Fransa »	2.253	2.512
Hollanda »	994	762
Belçika »	581	616
İsviçre »	695	582

Kambiyoyu müdafaa için Amerikanın kendi hesabına satın aldığı altın bu rakamlara dahil değildir.

Cenubî Afrika ittihadından alınan son istatistikî malûmata nazaran altın fiatlarının yükselmesi neticesi olarak, şimdiye kadar işletilmemekte veya metruk ve az tenörlü yatakların işletilmesine başlanıldığını öğrenmekteyiz.

1939 senesi ilk 8-9 ay zarfında altın fiatlarındaki temevvücuta gelince, bu fiat sene bidayetinde 1938 senesine nazaran nisbî bir tarzda yükselerek beher onzu 150 150/6 şilini

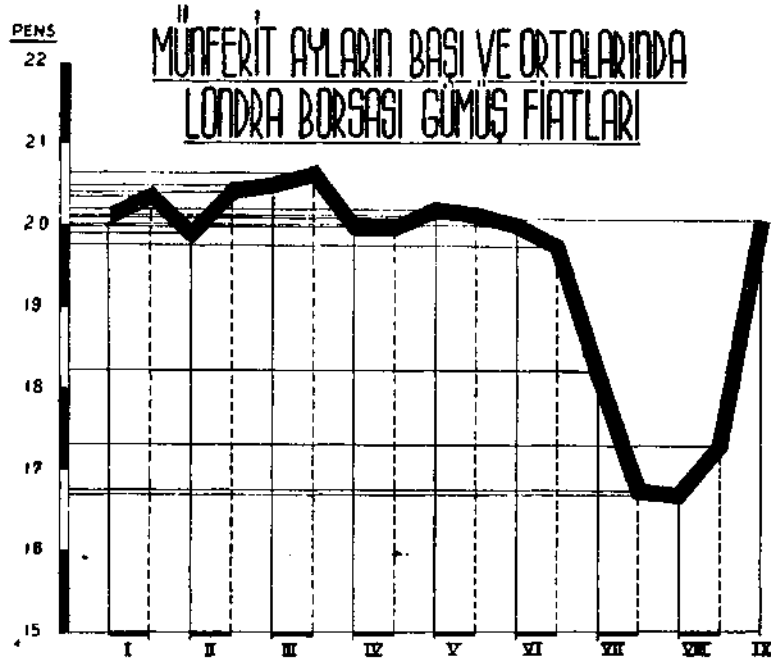
bulmuş, ikinci kânun ortalarına doğru da düşmeye başlamış ve şubat - temmuz aylarında 148/5 ile 148/7 şilinde istikrara yüz tutmuş, fakat 25 . 8 . 1939 tarihinden itibaren hamle şeklinde bir yükselme seyrine girmiştir. 25.8.1939 tarihinde 155 şilini bulduktan sonra 28.8 1939 da 151 şiline inmiş, eylül ortalarına doğru ise 168 şiline çıkmıştır

Altın fiatlarının birdenbire yükselmesinin başlıca sebebi Avrupada

harbin başlaması ve İngiliz lirasının da fiatından kısmen kaybetmesidir.

Mecmuamızın 1939 sayısında bahsettiğimiz veçhile Amerika Birleşik Devletleri Haziran 1939 sonlarında para politikasını değiştirmeye ve gümüş fiatlarını indirmeye karar vermişti 28/6/1939 tarihine kadar beher onz gümüşü 42 3/4 sente satın alan Amerika Maliyesi 29/6/1939 tarihinde fiatı 40 sente ve 50/6/1939 günü de 38 1/2 sente indirmiş olduğuna işaret etmiştik. Londra piyasasında bunun aksi olarak gümüş fiatı 19 5/8 pensden 2-3 gün zarfında 17 11/16 pense inmiş, vadeli satışlar ise 17 3/4 pens üzerinden muamele görmeye başlamıştır. Gümüş fiatının indirilmesi doların fiatında yapılması düşünülen tahavvüle bağlı idi.

Amerika B D. - i Meksikadan sonra gümüş müstahsilleri arasında ikinci mevkii almaktadır. Beynelmilel piyasada gümüş fiatının inmesi Meksika ekonomisine büyük bir darbe teşkil edeceği gibi Amerika B. D. için de binlerce müesseselerin iflâsını istintaç edecektir. Bundan maada Amerika Hükümeti 1934 senesindenberi hazineye 1.884 milyon onz gümüş mubayaa ederek 1938 yılı nihayetine gümüş ihtiyatını 2.575 milyon onza çıkarmış bulunmaktadır. Bu rakama bakılırsa gümüş fiatının inmesinden Ame-

rika B. Devleti ne derece müessir bir zarara uğrayacağı aşikârdır. Bundan dolayı son aylar zarfında gümüş fiatı hazırana kadar olan eski seviyesine rücuundan sonra eylül bida-yetinde yükselerek 8.9.1939 tarihinde 23 pens, bir hafta sonra 23 11/16 ve 18.9.1939 ta-rihinde 24 3,8 pensi bulmuştur.

DEMİR VE ÇELİK

Dünya demir ve çelik istihsali mutadın fevkinde inkişaf etmektedir [1]. inşaat firmaları tarafından mubayaalar yapılması berdevamdır. Bilhassa hava müdafaasına ait inşaat malze-mesine olan talep artmıştır. Tersanelerin çelik ve demir malzemeye olan ihtiyaçları da bir tezayüd kaydetmektedir. Memleketlerin dahilî ihtiyaçları ilk şuada gelmekte ve buna mukabil ihracatlar nisbeten zayıflamıştır, ingiliz demir ve çelik endüstrisinin merkezî teş-kilâtı bilhassa iptidaî madde ile temin meselesine büyük ehemmiyet atfetmektedir. İngilterede Devlet Mubayaa Nezareti ile Endüstri Federasyonu arasında vaki bir anlaş-maya göre demir cevheri ve dökme demir stoklarının arttırılmasına karar verilmiştir. İza-behanelerin demir cevheri ihtiyacını temin yolunda bütün zarurî tedbirler alınmıştır. Ancak saç fabrikaları bütün talepleri temin edebilir derecede iptidaî malzemeye malik değildirler. Demir çubuk oldukça azdır. İngiliz izabehaneleri kapasitelerinin % 100 ile çalışmaktadırlar. Hazır eşya ve çelik mamulâtı fabrikaları ilk sırada devlet siparişlerinin ifasile meşguldürler.

İngilterenin 1939 senesi ilk 7 ay zarfında dökme demir istihsalâtı 4.450.600 tonu bulmuştur Yüksek fırın sayısı da gittikçe artarak carî sene başında 83 iken temmuzda 115-i bulmuştur. Aynı devrenin ham çelik istihsali ise 7 679 500 tonu tutmaktadır. 1939 demir ve çelik endüstrisindeki sistematik bir inkişaf aşağıdaki cetvelden görülmektedir.

(Metrik Ton 000 ilâvesile)

1939 Aylar	Dökme demir	Ham çelik	Yüksek fırın sayısı
2. inci kânun	508,5	824,7	83
Şubat	524,3	986,6	88
Mart	613,3	1189,6	95
Nisan	618,6	1075,1	100
Mayıs	703,2	1237,6	113
Haziran	727,2	1194,4	114
Temmuz	755,5	1171,5	115

Amerika B. D.-nin 1939 ilk 7 aylık dökme demir istihsalâtı 15.115.202 tonu bulmuştur ve 1938 yılının aynı aylarına nazaran 5 824.721 ton veya % 62,9 nisbetinde bir tezayüd kaydetmektedir. Amerika B. D. - inde mevcut 235 yüksek fırından 129 - ı yani % 55-i faaliyettedir. Çalışmakta olan yüksek fırın sayısı Haziranda 117 iken Temmuzda 129-a çıkmıştır.

Aynı 7 ayın ham çelik istihsali ise geçen seneye nazaran % 71 nisbatında bir artış kaydetmektedir. Carî senenin ilk 7 ayı zarfında 22.229 805 ton çelik istihsâl etmiş bulun-maktadır Bunun geçen seneki mukabili ancak 12.967.106 tondu.

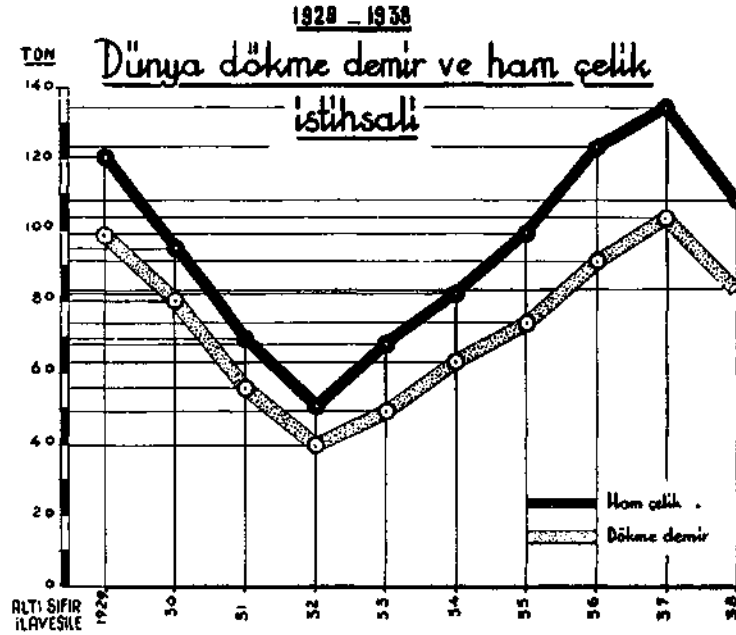
[1] Demir ve çelik istihsâl rakamları. «Fiat ve istatistik» kısmında mevcuttur.

Carî aenenin mayısından itibaren bir kalkınma kaydeden Amerika B. D-lerinin demir endüstrisi meşguliyet derecesini kapasitesinin % 45 inden hazıranda % 53 ine temmuzda % 60 a, ağustos ayında ise % 63 üne, nihayet eylül sonunda da % 84 üne çıkarmaya muvaffak olmuştur. Demir sarfiyatının artması ve siparişlerin çoğalmasından dolayı Amerika B. D - i demir ve çelik endüstrisinin meşguliyet derecesi sene nihayetine doğru kapasitesinin % 90 ma çıkması ümit edilmektedir.

1939 yılının ilk 7 aylık Almanya demir istihsalâtı geçen senenin aynı devresine nazaran % 8,4 nisbetinde bir tezeyüd göstererek 10.579.668 tonu bulmuştur. Çelk istihsalâtındaki artış nisbeti de % 9,42 - i teşkil etmekte ve istihsalât miktarı 14.448.554 tonu tutmaktadır.

Buna mukabil bazı ufak memleketlerin demir endüstrisi harp yüzünden iptidaî madde tedarikinde müşkilât çekmekte, çelik ve demir istihsalâtını tahdit etmek mecburiyetinde kalmıştır. Bu gibi memleketler cümlesinden Belçika, Lüksenburg, İsveç zikre şayandır.

Harp dolaysile müteaddit memleketler arasında sıkı bir iş birliğinin idamesine imkân kalmadığından, dünyanın siyasî muvazenesinin rücuuna kadar Beynelmîlel Ham Çelik ihracatı Karteli, Beynelmîlel Hurda Demir Konvensiyonu, Beynelmîlel tel satış teşkilâtı, Beynelmîlel Raylar Karteli ve Avrupa Boru Karteli gibi anlaşmalar faaliyetini tatil ettirmek mecburiyetinde kalmışlardır. Bundan dolayı kartele mensup olan münferit memleketler çelik ve demir Hatlarını kendileri tesbit edecektir.

Revacın çoğalması demir ve çelik fiyatlarını yükseltmektedir. Amerika B. D inde demir saç fiyatları son zamanlarda beher tonuna beş dolar, hurda çelik No. 1 beher tonuna 1 dolar, haddeden geçirilmiş çubuklar tonuna 3 dolar yükselmiştir. 10/9/1939 tarihinden itibaren çelik levha fiyatına ton başına 9 dolar ve yarı işlenmiş çeliklerin tonuna da 5 dolar bir zam yapılmıştır. 1940 senesi bidayetinden itibaren Amerikada çelik fiyatlarının yeni bir zam göreceklere beklenilmektedir. Ham demir fiyatlarındaki artış beher tonuna 2 doları bulmuştur.

Brüksel demir piyasasında da ağustos 1939 nihayetinden itibaren hematit dökme demir fiyatları beher tonunun 350 Frs bir zam görmüştür. Hematite olan talep oldukça canlıdır.

İngilterenin hükümet tarafından tesbit olunan azamî demir ve çelik fiyatları aşağıdaki cetvelde görülebilir: (beher I. tonu).

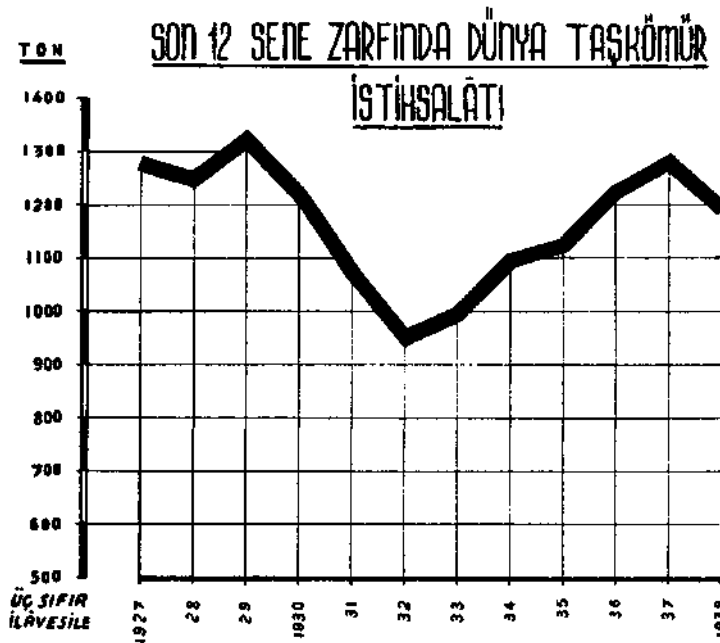
Dökme demir (şimali şarki)	4 12 6	Birmingham	6 7.—
Sheffield	4 15/—	Dökme Mo. 3	4 19.—
Cenubî Staffordshire	4 17/6	Martin çeliği % 0,25 C.	10 7 6
Hematit Skoçya	5 15 6	Silico - Manganezli	11 2/6

TAŞKÖMÜR VE LİNYİT

Dünya taşkömür istihsalâtı 1938 senesinde 1937 ye nisbetle azalarak, 1.282,5 milyon tondan 1.189 milyon tona inmiştir. 1939 senesi taşkömür istihsalâtı yeni bir gelişme devrine geçerek ilk 7 ay zarfında geçen senenin aynı aylarına nazaran 41,8 milyon ton veya % 5,4 nisbetinde bir tezayüd göstermektedir. Son iki senenin ilk 7 aylık istihsalâtı ber vechi atidir:

Aylar	1938	1939	Aylar	1938	1939
İkinci kânun	108,7	113,0	Nakliyekûn	405,2	415,4
Şubat	99,8	105,6	Mayıs	93,1	94,3
Mart	104,8	114,5	Haziran	92,0	103,9
Nisan	91,9	82,3	Temmuz	91,5	105,1
Yekûn	405,2	415,4	Yekûn	681,8	718,7

Avrupanın başlıca kömür müstahsili olan İngiltere kömür satışı ve ihracatını sıkı bir kontrol altına almıştır: resmî müsaade olmaksızın gerek humule, gerekse ihrakiye suretile kömür ihraç edilmeyecektir. Kömür madenleri Hükümetin ihtiyacını temin etmekle mükellef olmakla beraber, fiyat hususunda ihtikâr yapılmıyacak ve kömüre ait bütün muamelât Millî Kok Komitesiyle Millî Federasyon tarafından murakabeye tâbi tutulacaktır. Yeni bir karara göre 1.9.1939 tarihinden itibaren kömür tüccarları Ticaret Odasının kontrolü altında bulundurulacaktır. Havagazi ve elektrik istihsalinde sarfedilecek kömür geçen seneye nazaran % 25 nisbetinde tenzil edilecektir.

İngilterenin kömür ihracatını lisansa tabi tutması bazı memleketlerin kömür tedarikini güçleştirmiştir, bilhassa İskandinavya memleketleri kömür kıtlığından müştekidirler.

İngilterenin kömür istihsali 1939 - un nisan - haziran aylarında 56 9 milyon tonu bulmuş ve ikincikânun - mart aylarının istihsaline nazaran 4,5 milyon ton bir tenakus kaydetmektedir Buna mukabil temmuz istihsali oldukça artarak ihracat hazirana nisbetle 730.000 bir fazlalık göstermektedir. Carî senenin ilk 7 ay zarfında İngiltere 22.210.000 ton kömür hamule olarak ihraç etmiştir. Bu miktar geçen senenin aynı aylarına nazaran % 10 nisbetinde bir artış kaydetmektedir.

Almanya ve Fransa kömür istihsalâtında da 1939 senesinde oldukça bir tezeyüd kaydedilmesine rağmen, harp dolayısıyla ihracat kısmen yasak edilmiş ve kısmen de lisansa tabi tutulmaktadır. Ekseri memleketler tarafından kömür sair iptidâî maddelere karşılık olarak mübadele suretile ihraç edilmektedir. Meselâ Fransanın Belçikaya maden direkleri ihracatı Belçika tarafından Fransaya ithal edilmekte olan kok ve kömür mukabili yapılmaktadır.

Avrupanın başlıca kömür piyasalarında aşağı yukarı aynı ihrakî kabiliyetteki kömür nevelerinin vasatı fiatlarına bakılırsa aşağıdaki vaziyeti görürüz : (İngiltere için elekten geçmiş Northumberland, Fransa için tout venant % 35 Kribleri ve Belçika için Gras endüstri kömürü alınmıştır). Fiatlar Türk lirası üzerinden :

	İngiltere	Fransa	Belçika
1937 başlarında	5.39	7.63	7.63
„ ortalarında	6.41	6.65	9.—
1938 başlarında	5.81	6.56	9.—
„ ortalarında	5.52	5.85	8.79
1939 2. inci Kânun	5.24	6.03	6.37
„ Şubat	5.25	6.05	6.37
„ Mart	5.25	6.06	6.37
„ Nisan	5.25	6.05	6.37
„ Mayıs	5.25	6.06	6.37
„ Haziran	5.25	6.06	6.37

Dünya kömür piyasasında başlıca rol oynayan İngilterenin fob kömür fiatı 1935 başında 4,07 liradan 1937 ağustosuna kadar 6,43 liraya çıkmıştır, Binaenaleyh 2 1/2 sene zarfında İngiliz kömürü fiatı % 58 nisbetinde yükselmiştir. 1937 nihayetinde beher tonu 5,80 lira olan kömür 1939 başlarına doğru 5,25 liraya düşmüştür. Demek son 1 1/2 sene zarfında yine % 19 nisbetinde gerilemiştir, İngiliz kömür fiatı bu düşük vaziyeti 1939 ortalarına kadar muhafaza etmiştir.

Kömür fiatları beynelmilel piyasada harp dolayısıyla yükselmeye yüz tutmuş bulunmaktadır, İngiliz fog fiatları son haftalar zarfında revacın artması dolayısıyla yükselmiştir. Bilhassa kömür navlun fiatları % 100 bir yükseliş kaydetmektedir.

Dünya linyit istihsaline gelince 1932 senesinden itibaren sistematik bir şekilde artmaktadır. 1937 yılında 231 milyon-tonu tutan linyit istihsali 1938 senesinde 237 milyon tona çıkmıştır.

Dünya linyit istihsalâtında % 73 - 75 ile iştirak eden Almanyanın 1939 yılının ilk

7 aylık istihsalâtı 124.135 964 tonu bulmuştur ve 1938-in aynı devresine nazaran 12.300.900 ton veya % 11 nisbetinde bir tezayüd göstermektedir. Macaristan ve Yunanistan gibi ikinci derecedeki linyit müstahsillerinin istihsalâtında da geçen seneye nazaran oldukça bir tezayüd şayanı dikkattir. Binaenaleyh 1939 ilk 7 ay zarfındaki dünya linyit istihsalâtı yuvarlak bir rakamla 150 milyon ton olarak hesap edilebilir. 1938 yılının aynı aylarına isabet eden miktar ise 135 milyon tondur.

Harp yüzünden taşkömür ithalâtının müşkülleşmesi dolayısıyla İtalya, Yunanistan ve Bulgaristan gibi taşkömürce fakir olan memleketler linyit yataklarından azamî istifade tedbirlerini almış bulunmaktadırlar

PETROL. :

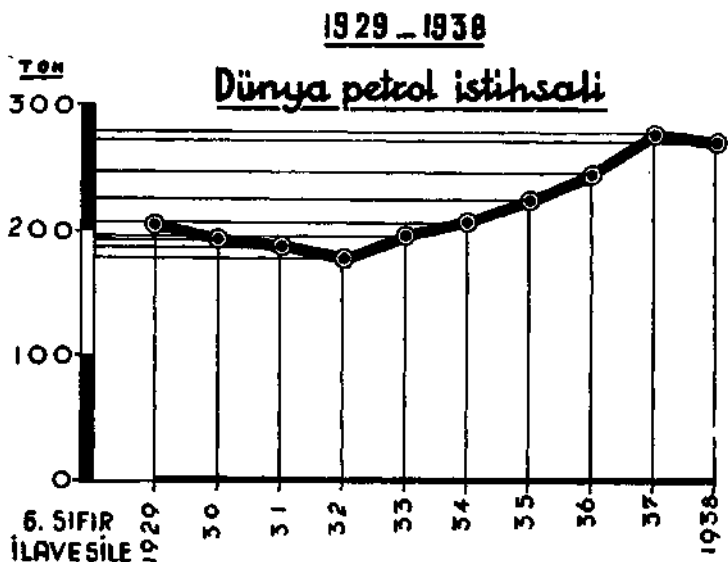
Carî senenin ilk 8-9 ayında harb endişe ve hazırlıkları aşağı yukarı bütün memleketlerin petrol siyasetinde âmil bir rol oynamıştır : Petrol müstahsili olmayan bütün memleketler petrol stoklarını mümkün olduğu kadar arttırmak ve ihtiyat depolarına yatırmak maksadile petrol mubayaalarını çoğaltmışlardır. Bundan dolayı bilhassa büyük memleketler stok meselesini temin için lâzım gelen bütün tedbirleri almışlardır. Petrol ve müştakları ithalatını arttırmak, dahilde sentez usulü ile kömür, linyit ve şistden benzin istihsalini teşvik ve benzine ispiroto katarak tasarruf yollarını arama ve memleketteki petrolün ihracatını men etmek ve sarfiyatı kontrol altına almak gibi tedbirler başlıcalardan sayılabilir.

İtalya gibi bazı memleketler eylül bidayetinden itibaren hususî otomobil seyriseferini yasak etmiştir. İsviçre az miktarda bile benzin ihracatını men'ederek benzin tevziat teşkilâtları kurmuştur. İngiltere, Almanya ve Yunanistan benzin için vesika sistemi kabul etmişlerdir. Harp sigorta primlerinin fevkalâde yükselmesinden sarfı nazar, petrol nakliyatı bitaraf memleket gemileri için bile tehlikeli olmaya başlamıştır Bu yüzden Amerika B D gibi başlıca petrol müstahsilleri istihsali tahdid ederek mutakayyız davranmak mecburiyetinde kalmışlardır, çünkü bitaraflık kanunu şeraitine göre petrol ancak döviz mukabili ve bu memleketlerin kendi gemilerinde nakledilmek üzere satılacaktır. Romanyanın petrol ihracatı istihsale nazaran artmasına rağmen, Avrupa ihtiyacını temin etmeye kâfi gelmemektedir. Petrol müstahsili olan Polonyanın istihsali harp yüzünden sükûnete uğramıştır.

Dünya petrol istihsali

1929 yılında 205,9 milyon tondan 1932 senesinde 180,5 milyon tona indikten sonra, 1937 yılına kadar sistematik bir şekilde artmış ve 1937 de 279,7 milyon tona çıkmıştır. 1938 yılında yine bir gerileme kaydederek 272 mil. tona inmiştir. Son 10 sene zarfındaki petrol istihsalinin seyri ilişik grafikte görülebilir.

1939 yılının ilk 7 aylık dünya petrol istihsaline ait istatistik malumata bakılırsa,

petrol istihsalinde yeni bir gelişme şayanı dikkattir. Bu yılın 7 aylık istihsalı 163 689.706 tonu bulmuş ve 1938-in aynı devresine nazaran 8 150.192 ton veya % 5,24 nisbetinde bir artış kaydetmektedir

1938 ve 1939 yıllarının ilk 7 ay zarfındaki dünya petrol istihsalât cedvelini aşağıya yazıyoruz (metrik ton üzerinden) :

Aylar	1933	1939
İkinci Kânun	23.287.788	22.839.952
Şubat	21.344.763	20.899.025
Mart	23.091.564	23.689.123
Nisan	21.441.537	23.708.839
Mayıs	22.293.441	24.555.636
Haziran	21.512.754	23.589.309
Temmuz	22.567.667	24.407.822
Yekûn	155.539.514	163.689.706

Amerika Petrol Enstitüsünün istatistiklerine göse son zamanlarda Amerika Birleşik Devletlerinin petrol istihşâli oldukça artarak vasatı gündelik istihsalât eylül bidayetinde 3.229.000 fiçı iken eylül nihayetine doğru 3.422.000 fiçiyı bulmuştur. Gazolin istihsalı de haziranda 5.861.000 fiçı iken temmuz istihşâli 51 896.000 fiçiya çıkmıştır.

Bilhassa Suudi Arabistanın son bir sene zarfında istihşâl artışının seyri şayanı dikkattir : bir sene evvel 1938 ağustos ayında 453 tonu bulan istihşâl eylül 1938 de 5498, ilkteşrinde 18.570 ikinciteşrin ayı 20.697 tondan carî senenin temmuzunda 46.450 tona çıkarak bir sene zarfında 12 misli artmıştır.

Mısırın aylık petrol istihsalindeki tezayüd bir sene zarfında, yani 1938 ağustosundaki 20.533 tondan 2 1/2 misli artarak temmuz 1939 da 52.850 tonu bulmuştur.

Fransa 11 eylülde ve İngiltere 16 eylülde itibaren benzin sarfiyatını sıkı bir kontrol altına atmıştır, italya, İsveç, Danimarka ve Finlandiya hususî otomobil seyriseferini men'etmişlerdir.

İsviçre ve Hollanda turistlerin bile 10 litreden fazla hudud haricine beraberlerinde benzin almalarını yasak etmişlerdir. Mısır, Arjantin, Letvanya gibi memleketler de petrol ihracını yasak etmişlerdir.

Amerika B.D eylül ayı ortalarına doğru benzin fiatlarına yine bir zam yapmıştır. Louisiana Standard Petrol şirketi beher galonuna (3,76 litresine) 50 sent ve New-Yersey işletmeleri de 70 sente yükseltmişlerdir. Eylül nihayetine doğru Standard Oil kumpanyası başta olarak bazı firmalar petrolün beher variline yine 10 sent bir zam yapmışlardır. Romanya ihracat fiatlarındaki yükseliş nisbeti daha fazladır.

31.8.1939 tarihinde Romanyada benzin ve gazyağı ihracat fob fiatları ve bunların

geçen bir seneye nazaran % de artış nisbetleri aşağıdaki cetvelde görülebilir (beher m. tonu altın sterlin üzerinden) :

Mahrakat nevi	1.9.1938	31 8.1939	Artış % nisb.
Hafif benzin	4. 10/-	5. 12/6	24,89
Orta "	4. 4/3	5. 7/3	27,32
Ağır "	3. 11 --	4. 15/-	33,80
Gazyağı	2. 17/ -	3. 16 6	32,63
Motöryağı I - inci	3. 9/6	4. 15/6	37,46
" II "	3. 6/6	4. 12/6	39,04
" alelade	2. 13/-	3. 13/9	39,25
Mazot	1. 12/-	2. 16 --	75,00

Ham petrol ve müştakların navlunu meselesine gelince dünyanın siyasî buhranı ve gerginliği dolayısıyla son günlerde deniz nakliyatı oldukça güçleşmiştir. Harb tehlikesine karşı sigorta primleri epeyce yükselmiştir. Hali hazırdaki karmakarışık bir vaziyette benzin mazot ve sair müştakların yeknesak bir navlun durumunu çizmek imkân haricindedir.

M. T. A.